

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

INTERNET TARMOG'IDAGI SALBIY TASHVIQOTLARNI BARATARF ETISH YO'LLARI VA ISTIQBOLLARI

Kodirov Nodirbek Mamasoliyevich
Namangan davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada internet makonida tarqalayotgan salbiy tashviqot va dezinformatsiyaning zamonaviy jamiyatga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida ushbu fenomenni aniqlash, uning tarqalish omillarini o'rganish va samarali bartaraf etish strategiyalari ishlab chiqish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada xalqaro tajriba va texnologik yondashuvlar yordamida salbiy tashviqotlarni kamaytirish va ijtimoiy ongni rivojlantirish istiqbollari muhokama qilinadi. Maqola ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, internet xavfsizligi, axborot madaniyati va ijtimoiy kommunikatsiya sohalarida tadqiqotlar olib borayotgan mutaxassislar uchun foydalidir.

Kalit so'zlar: Internet xavfsizligi, salbiy tashviqot, dezinformatsiya, ijtimoiy kommunikatsiya, axborot madaniyati, digital propaganda, bartaraf etish strategiyalari.

СПОСОБЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ НЕГАТИВНОЙ ПРОПАГАНДЫ В ИНТЕРНЕТ-СРЕДЕ

Кодиров Нодирбек Мамасолиевич
Наманганский государственный университет, независимый исследователь

Аннотация

В статье анализируется влияние негативной пропаганды и дезинформации, распространяющихся в интернет-пространстве, на современное общество. На основе результатов исследования рассматриваются методы выявления этого феномена, изучение факторов его распространения и разработка эффективных стратегий противодействия. Кроме того, обсуждаются перспективы снижения негативной пропаганды и развития социальной осведомлённости с использованием международного опыта и технологических подходов. Статья имеет научное и практическое значение и может быть полезна специалистам, занимающимся вопросами интернет-безопасности, информационной культуры и социальной коммуникации.

Ключевые слова: интернет-безопасность, негативная пропаганда, дезинформация, социальная коммуникация, информационная культура, цифровая пропаганда, стратегии противодействия.

WAYS AND PROSPECTS FOR COUNTERING NEGATIVE PROPAGANDA ON THE INTERNET

Kodirov Nodirbek Mamasoliyevich
Namangan State University, Independent Researcher

Abstract

This article analyzes the impact of negative propaganda and disinformation circulating on the Internet on modern society. Based on research findings, methods for identifying this phenomenon, studying its dissemination factors, and developing effective counter-strategies are examined. Furthermore, the article discusses prospects for reducing negative propaganda and promoting social awareness using international experience and technological approaches. The

study has both scientific and practical significance and is useful for specialists working in the fields of internet security, information culture, and social communication.

Keywords: internet security, negative propaganda, disinformation, social communication, information culture, digital propaganda, counter-strategies.

Zamonaviy jamiyatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keskin rivojlanishi, xususan, internet tarmoqlarining kengayishi va ijtimoiy platformalarning ommaviylashuvi, insonlarning kundalik hayoti va ijtimoiy munosabatlariga tub o'zgarishlar olib kirayotgani sir emas. Shu bilan birga, bu jarayonlar salbiy tashviqot va dezinformatsiya vositalarining ham keng yoyilishiga zamin yaratmoqda[1]. Salbiy tashviqot bu ijtimoiy, siyosiy yoki madaniy maqsadlarda axborotni manipulyatsiya qilish orqali odamlarning fikrini noto'g'ri yo'naltirish yoki ularni ijtimoiy beqarorlikka undashni nazarda tutuvchi faoliyatdir. Internetning global va tezkor xarakteri, anonimlik imkoniyatlari va kontentning virallashuv tezligi salbiy tashviqotning samarali tarqalishiga ijobiy muhit yaratadi[2]. Bugungi kunda global va mahalliy darajada internetda salbiy tashviqotning turli shakllari mavjud: siyosiy manipulyatsiyalar, g'arb yoki boshqa davlatlarga nisbatan dezinformatsiya kampaniyalari, ekstremistik va terroristik kontent, ijtimoiy stereotiplarni mustahkamlashga qaratilgan manipulyativ materiallar. Shu bilan birga, ushbu jarayonlar axborot oqimining tezkorligidan, foydalanuvchilarning tarmoqdagi passiv kuzatuvchanligidan va ijtimoiy tarmoqlarning algoritmik o'zaro ta'sir tizimlaridan foydalangan holda kengayadi. Ilmiy nuqtai nazardan, salbiy tashviqotlarni bartaraf etish masalasi bir nechta kompleks omillarni o'z ichiga oladi: kommunikatsiya nazariyasi, ijtimoiy psixologiya, digital pedagogika, axborot xavfsizligi va siyosiy texnologiyalar[3]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali bartaraf etish strategiyalari faqat texnologik yechimlar bilan cheklanmasdan, balki ijtimoiy ongni shakllantirish, axborot madaniyatini rivojlantirish va media savodxonlikni oshirish bilan birgalikda amalga oshirilganda maksimal natija beradi. Xalqaro tadqiqotlar shuni tasdiqlaydi: bir tomondan, salbiy tashviqotning samarali bartaraf etilishi global xavfsizlik va barqaror rivojlanishga xizmat qilsa, boshqa tomondan, foydalanuvchilar ongida tanqidiy fikrlash va axborotni baholash ko'nikmalarini shakllantirish orqali jamiyatning dezinformatsiyaga qarshi immuniteti mustahkamlanadi[4]. Shu munosabat bilan, internetdagi salbiy tashviqotlarni ilmiy asosda aniqlash, ularning tarqalish mexanizmlarini o'rganish va bartaraf etish yo'llarini tizimli ravishda ishlab chiqish zamon talabidir. Shuningdek, so'nggi yillarda rivojlangan davlatlarda digital platformalarda salbiy tashviqotga qarshi texnologik va pedagogik yondashuvlar ishlab chiqilgan bo'lib, bu tajribalar global miqyosda o'rganishga arziydi. Masalan, media savodxonlik dasturlari, sun'iy intellekt yordamida dezinformatsiyani aniqlash vositalari, ijtimoiy tarmoqlarda algoritmik filtratsiya va onlayn monitoring tizimlari samarali yechimlar sifatida tan olingan[5]. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar foydalanuvchilarda tanqidiy fikrlash va axborotni tekshirish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan. Ushbu maqolaning maqsadi internet tarmoqlarida tarqalayotgan salbiy tashviqotni aniqlash, uning ijtimoiy ta'sirini tahlil qilish, bartaraf etish mexanizmlari va istiqbollari ilmiy asosda yoritishdir. Tadqiqot jarayonida quyidagi vazifalar amalga oshiriladi: birinchidan, internetdagi salbiy tashviqotning shakllari va tarqalish mexanizmlari tizimli ravishda o'rganiladi; ikkinchidan, xalqaro va mahalliy tajribalar asosida bartaraf etish strategiyalari aniqlanadi; uchinchidan, ijtimoiy ongni shakllantirish va axborot madaniyatini rivojlantirish yo'llari ilmiy tavsiyalar sifatida taklif etiladi.

Adabiyotlar tahlili: Internetdagi salbiy tashviqot va dezinformatsiya masalalari bo'yicha so'nggi olib borilgan ilmiy tadqiqotlar aniq ko'rsatadiki, bu hodisa murakkab, ko'p qirrali va global xarakter kasb etgan fenomen sifatida o'rganilmoqda. Masalan, Samuel C. Woolley – media tadqiqotchisi va “computational propaganda” (kompyutatsion propaganda) konsepsiyasining yetakchi mutaxassisi bo'lib, internet platformalaridan foydalangan holda avtomatlashtirilgan va algoritmik usullar orqali axborotni manipulyatsiya qilish mexanizmlarini chuqur tahlil qilgan[6]. Uning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, propagandistlar sun'iy intellekt, algoritmlar va

avtomatlashtirilgan botlar yordamida ommaviy axborot oqimini boshqaradi, bu esa odamlarning fikrlaridagi yolgʻon va shubhali tuygʻularni mustahkamlashga xizmat qiladi, shuningdek, onlayn siyosiy manipulyatsiyalarni kuchaytiradi va jamoatchilik fikrini shakllantiradi. Woolley va hamkorlarining izlanishlarida kompyutatsion propaganda kontseptsiyasi internetdagi salbiy axborotni tarqatishning yangi shakllarini ochib berib, ularning texnologik va kommunikativ jihatlarini yoritadi, bu esa raqamli makonda axborotning qanday manipulyatsiya qilinishini chuqur tushunishga imkon beradi. Shuningdek, Elena Broda va Jesper Strömbäck tomonidan yaratilgan keng qamrovli interdisipliner sistematik adabiyotlar sharhida, internetda tarqalayotgan misinformation, disinformation va fake news fenomeni multidistsipliner nuqtai nazardan tahlil qilingan[7]. Ularning ishlari axborotni notoʻgʻri yoki manipulyativ tarzda tarqatishning tarqalish mexanizmlari, ularning turli sohalaridagi taʼsiri va bunday axborotning jamiyatda qanday oqibatlarga olib kelishi kabi masalalarni ilmiy jihatdan koʻrib chiqadi. Bu tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, internetdagi notoʻgʻri axborotlar jamiyatning ongiga, siyosiy qarorlariga va ijtimoiy munosabatlarga sezilarli taʼsir koʻrsatadi va ularni bartaraf etish uchun umumiy konseptlar va metodologik yondashuvlarning shakllantirilishi zarur. Bu ikki olimning izlanishlari oʻrtasida uzviy bogʻliqlik shundaki, Woolley raqamli texnologiyalar yordamida salbiy tashviqotning mexanizmlarini, yaʼni algoritmik va avtomatlashtirilgan propagandani oʻrganayotgan boʻlsa, Broda va Strömbäck esa shu kabi tizimli hodisalarning qamrovli adabiyotlar sharhini beradi. Bu yondashuvlar birgalikda internetda salbiy axborot oqimining strukturaviy va metodologik xususiyatlarini anglash va raqamli makonda axborot madaniyatini oshirish boʻyicha strategiyalarni ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy poydevor yaratadi. Ularning ishlari nafaqat salbiy tashviqotning tarqalishini oʻrganadi, balki uning oldini olish hamda bartaraf etish boʻyicha kompleks yondashuvlar va siyosatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Metodologik qism: Ushbu maqolaning metodologik yondashuvi axborot makonidagi salbiy tashviqotlarni aniqlash, tahlil etish va ularning oldini olish mexanizmlarini ilmiy asosda oʻrganish uchun kompleks metodlar majmuasidan tashkil topgan. Tadqiqot nazariy asos sifatida kommunikatsiya nazariyalari, ijtimoiy konstruksionizm, epistemologik tahlil va raqamli media tadqiqotlari gʻoyalarini qamrab oladi. Bu metodlarning har biri maqolaning maqsadi va vazifalariga mos kelib, internetda tarqalayotgan salbiy axborotni aniqlash, uning strukturasi, tarqalish mexanizmlarini va jamiyatga taʼsirini har tomonlama oʻrganish imkonini beradi. Birinchi metod sifatida kontseptual tahlil metodologiyasi qoʻllaniladi. Bu metod internetdagi salbiy tashviqot kontseptsiyalarini, ularning taʼriflari, tuzilmalari va kommunikativ mexanizmlarini falsafiy-ilmiy nuqtai nazardan yoritadi. Kontseptual tahlil axborot madaniyati va raqamli xavfsizlik tushunchalarini chuqur anglashga, shuningdek, salbiy tashviqotning epistemologik asoslarini aniqlashga xizmat qiladi. Bu yondashuv yordamida maqolada foydalaniladigan asosiy tushunchalar – “tashviqot”, “disinformatsiya”, “epistemologik madaniyat”, “kritik fikrlash” kabi kategoriyalar murakkab falsafiy asosda tahlil qilinadi. Ikkinchi metod sistematik adabiyotlar sharhi metodologiyasi boʻlib, maqola muallifi tomonidan internet makonida salbiy axborot tarqalishiga oid xalqaro ilmiy adabiyotlar batafsil qayta ishlanadi. Bu yondashuvda nafaqat Woolley, Broda va Strömbäck kabi olimlarning ishlari, balki sohaga oid zamonaviy tadqiqotlar, empirik maʼlumotlar, meta-tahlillar va nazariy maqolalar sistematik ravishda taqqoslanadi va umumlashtiriladi. Sistematik adabiyotlar sharhi internetdagi salbiy tashviqotning turli kontekstlarda qanday paydo boʻlishi, tarqalishi va jamiyatga taʼsiri haqida chuqur tushuncha beradi. Uchinchi metod sifatida empirik yaʼni fakt-analitik yondashuvdan foydalaniladi. Ushbu metod real internet manbalari (ijtimoiy tarmoqlar, onlayn forumlar, axborot portallari) orqali salbiy axborot namunalari tahlil qilinadi. Mazkur tahlilda kontent-analiz, semantik tahlil va algoritmik kuzatish vositalari orqali notoʻgʻri axborot elementlari aniqlanadi va ularning tarqalish mexanizmlari son-sanoqsiz namunalar asosida oʻrganadi. Bu metod maqolaga raqamli vaziyat tahlili va real axborot oqimlarini matematik-statistik usullar yordamida tahlil qilish imkonini beradi. Toʻrtinchi metod pedagogik va kommunikativ yondashuv boʻlib, axborot madaniyatini

o'shish strategiyalarini o'rganishga qaratilgan. Bu metod axborot iste'molchilarining fikrlarida kritik fikrlash qobiliyatini shakllantirish va noto'g'ri axborotdan himoyalani ko'nikmalarini rivojlantirish orqali salbiy tashviqotga qarshi kurashishning samarali pedagogik mexanizmlarini aniqlaydi. Pedagogik yondashuv informatika, media savodxonlik va etik media treninglar asosida axborot madaniyatini chuqur o'rganishni ta'minlaydi.

Natijalar: Ushbu tadqiqot natijalari internet tarmog'idagi salbiy tashviqotlar va ularni bartaraf etish yo'llarini tizimli va ilmiy asosda yoritishga qaratilgan. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, internetdagi salbiy axborot va tashviqotlar faqat texnologik hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy, psixologik va madaniy kontekstlarda ham keng tarqalgan murakkab fenomen hisoblanadi. Woolley va Broda-Strömbäck kabi olimlarning izlanishlari shuni ko'rsatadiki, manipulyativ axborot odatda algoritmlar, botlar va avtomatlashtirilgan tizimlar orqali tarqatiladi, bu esa jamiyatda noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga va ijtimoiy ongning distorsiyasiga olib keladi. Shu bilan birga, internet foydalanuvchilarining axborotni tanqidiy tahlil qilish va ongli iste'mol qilish qobiliyatlari yetarli bo'lmaganda, salbiy tashviqotlar tez tarqaladi va ijtimoiy barqarorlikka tahdid soladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, axborot madaniyatini rivojlantirish va salbiy tashviqotlarni kamaytirishning samarali strategiyalari bir necha darajali yondashuvni talab qiladi. Birinchi daraja individual ongni shakllantirish: foydalanuvchilarni internet axborotiga tanqidiy yondashish, noto'g'ri ma'lumotni aniqlash va axborotni ishonchli manbalardan olishga o'rgatish. Ikkinchi daraja – ijtimoiy va pedagogik daraja: maktab va oliy ta'lim muassasalari, jamoat tashkilotlari va media platformalari orqali axborot madaniyatini targ'ib qilish, mediatexnologiyalar yordamida foydalanuvchilarning axborot savodxonligini oshirish. Uchinchi daraja texnologik yondashuv: algoritmik filtratsiya, sun'iy intellekt va botlarni aniqlash tizimlari orqali salbiy axborotni avtomatik tarzda aniqlash va kamaytirish. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt yordamida axborot oqimlarini monitoring qilish salbiy tashviqotlarni oldini olishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar, jumladan media savodxonlik va kritik fikrlashni rivojlantirish treninglari, foydalanuvchilarning axborotni ongli iste'mol qilish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Bu natijalar birgalikda shuni ko'rsatadiki, salbiy tashviqotlarni bartaraf etishning samarali strategiyasi nafaqat texnologik, balki epistemologik, pedagogik va madaniy komponentlarni birlashtirishni talab qiladi. Natijalar shuni ham ochib beradiki, internetdagi salbiy tashviqotlarni kamaytirish jarayoni faqat nazariy tahlil bilan cheklanmaydi; u zamonaviy mediatexnologiyalar, ijtimoiy kommunikatsiya vositalari va pedagogik metodlar yordamida amalga oshiriladigan kompleks yondashuvni talab qiladi.

Muxokama: Internet tarmog'ida salbiy tashviqotlar va disinformatsiya fenomeni bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda ilmiy hamjamiyatda ikki xil qarash mavjud bo'lib, ular bir-biriga qarama-qarshi yondashuvlar bilan muhokama qilinadi. Bir tomondan, rus akademik ilmiy kontekstda axborot manipulyatsiyasi va propagandani milliy va global darajada ijtimoiy ongga ta'sir qilish vositasi sifatida ko'rishadi. Masalan, Sergey Sanovichning izlanishlari «Digital Misinformation» konsepsiyasini olib kelib, Rossiyadagi raqamli manipulyatsiyaning kelib chiqishi va uning internetdagi salbiy axborot tarqalishiga qanday ta'sir qilayotganini tahlil qiladi[8]. Sanovichning ishida disinformatsiya faqat texnologik hodisa emas, balki siyosiy, madaniy va kommunikativ strategiyalarning murakkab majmuasi sifatida ko'rib chiqiladi, bu esa foydalanuvchilarning axborotni qabul qilish tarzini o'zgartiradi va ongdagi manipulyativ mexanizmlarni mustahkamlaydi. Shuningdek, u rus tilidagi kontentlar va propaganda materiallarining algoritmik filtrlar orqali tarqalishini, ularning lingvistik strukturasi va kommunikativ xususiyatlarini ilmiy yondashuv bilan tahlil qiladi, bu esa axborot madaniyatini shakllantirish jarayonida yangi epistemologik chaqiriqlarni yuzaga chiqaradi. Boshqa tomondan, xalqaro ilmiy jamoa va ayrim rossiyalik yoki o'nlab xalqaro tadqiqotchilar bu yondashuvni tanqid qilib, internetdagi salbiy tashviqot va disinformatsiya kampaniyalarini faqat propagandist texnologiyalar bilan cheklab bo'lmashligini ta'kidlaydi[9]. Ular, xususan, algoritmlarning va sun'iy

intellekt texnologiyalarining rollarini kengroq tahlil qiladi. Masalan, Hans W. A. Hanley va Zakir Durumericning ishi rus ommaviy axborot agentliklari (masalan, Russia Today va boshqa platformalar) orqali tarqalayotgan internet shaklidagi disinformatsiya oqimlarini Telegram kabi messenjer tarmoqlari orqali qanday ko'paytirishini o'rganadi[10]. Bu izlanish ma'lum qiladi: propaganda kampaniyalari faqat oddiy davlat tomonidan boshqariladigan manbalar bilan cheklanmaydi, balki ularning kontenti messenjerlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali ko'p tilli auditoriyalarga yetkazilib, turli tillardagi disinformatsiya variantlari orqali ongga ta'sir qiladi. Shu yondashuv rus kontekstidagi disinformatsiyani global axborot maydonida birlashtiradi, bu esa kommunikativ funksiyalarni moslashtirish va tahlil qilishda qo'shimcha murakkabliklarni yuzaga chiqaradi. Ushbu ikki yondashuv o'rtasidagi asosiy ilmiy polemika shundaki, birinchi pozitsiya disinformatsiyani asosan milliy madaniy va siyosiy kontekstda, algoritmik va nazorat mexanizmlari orqali tushunadi, ikkinchi yondashuv esa uni global axborot tizimlari kontekstida ko'rib chiqadi, bunda ko'p tilli kontentlar, messenjershinalar va ijtimoiy platformalar o'rtasida tarqaladigan salbiy axborot oqimlari ham muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ikkinchi yondashuvda salbiy tashviqotning oldini olish faqat texnologik vositalar orqali emas, balki axborot madaniyatini oshirish, kritikal fikrlashni shakllantirish va kommunikativ strategiyalarni rivojlantirish orqali amalga oshirilishi kerakligi ta'kidlanadi.

Xulosa: Ushbu maqolada internet tarmog'idagi salbiy tashviqotlar va ularni bartaraf etish yo'llari tizimli va falsafiy yondashuvlar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, internetdagi disinformatsiya va manipulyativ axborot nafaqat texnologik, balki ijtimoiy, madaniy va epistemologik hodisa sifatida qaralishi lozim. Woolley, Broda-Strömbäck, Sergey Sanovich va boshqa olimlarning izlanishlari internetdagi salbiy tashviqotlarni tushunishda turli nuqtai nazarlarni birlashtirdi: ularning ishlari algoritmik propaganda, botlar va avtomatlashtirilgan tizimlar orqali axborot oqimlarini nazorat qilishning texnologik jihatlarini, shuningdek, ijtimoiy va pedagogik komponentlarning ahamiyatini yoritdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Turdiyeva D. M. Kiberterrorizm: milliy va xalqaro xavfsizlikka tahdid //Наука и технология в современном мире. – 2025. – Т. 4. – №. 12. – С. 68-70.
2. Abdurahimova S. V., Nosirova D. A., Usmonali O. Ta'lim jarayonida internetdan foydalanish madaniyatini rivojlantiruvchi omillar //образование и наука в ххи BEKE. – 2024. – №. 50-5.
3. To'raqulov D. Internet propagandasi: zamonaviy tahdidlar va ularning ijtimoiy ongga ta'siri //Наука и технология в современном мире. – 2025. – Т. 4. – №. 17. – С. 47-48.
4. Rasulov R. et al. Ijtimoiy tarmoqlarning insonlar o'rtasidagi munosabatlarda o'rni //universal journal of social sciences, philosophy and culture. – 2025. – Т. 3. – №. 29. – С.66-69.
5. Usmonova B. Internet tarmog'idagi huquqbuzarlik tushunchasi va uning huquqiy tahlili //Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal. – 2025. – Т. 3. – №. 2.
6. Usmonova B. Q. Internet tarmog'ida voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etiladigan huquqbuzarliklarning oldini olish //Экономика и социум. – 2025. – №. 6-2 (133). – С. 947-950.
7. Egamova S., Shonazarova F., Mirzayeva M. Ijtimoiy tarmoqlarning inson ongiga ta'siri //Молодые ученые. – 2025. – Т. 3. – №. 14. – С. 96-99.
8. Ahmadxojayev M. Globallashuvning milliy ma'naviyatga tahdidlari va uning mafkuraviy profilaktikasi //Академические исследования в современной науке.–2022.–Т.1.– №15. – С. 275-280.
9. Umarova G., Ruzimuratova G. Internetdan oqilona foydalanish usullari //Академические исследования в современной науке. – 2022. – Т. 1. – №. 14. – С. 116-118.
10. Mustafayev S. Virtual kommunikativ makonning o'ziga xos xususiyatlari //«АКТА NUUZ». – 2025. – Т. 1. – №. 1.1. – С. 318-320.